

Bölüm 1

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRE OKURYAZARLIĞI¹

Nayfer ŞAHİN²

Ali GÜL³

GİRİŞ

İnsanlar tarım dönemine geçiş öncesinde besin ihtiyacını bazı kuş ve küçük memeli hayvanlardan sağlarken, yerleşik tarıma geçiş ile birlikte bazı bitki ve hayvan türleri ıslah edilmeye ve evcilleştirilmeye başlanarak kullanılmıştır (Birdişli, 2014, s. 29). Bu süreçte orman ekosistemlerinin yerlerini otlaklar ve tarım alanları almaya başlamıştır. Akarsulardan yararlanılarak sulamalı tarım yapılması ile verim artmaya başlarken, ekosistemlerde değişim ve bozulmalar başlamıştır. Yerleşik düzene geçilmesi ile birlikte nüfus artmış, şehirler kalabalıklaşmış, kullanılan enerji ihtiyacı da bunlara bağlı olarak artmaya başlamıştır. Bu dönemde insan merkezli bir yaklaşımla hareket edilerek çevrenin tahrip edilmeye başlandığını söylemek mümkündür (Atasoy, 2005, s. 12). Bütün gelişmeler toplumsal yapıyı değiştirerek kentleşmeyi artırmıştır. Ormanlarda azalma, bataklıkların kurutulması gibi etkenlerle ekosistemler üzerinde ki tahripat artmış ve yok olan canlı türleri ile artan hava, su, toprak kirliliği ile de yüzleşmek zorunda kalmıştır (Atasoy, 2005, s. 18).

İnsanoğlunun doğayı ve doğal kaynakları bilinçsizce ve acımasızca kullanması, gelişen teknoloji, kentleşme ve dünya nüfusunun kontrolsüz artışı beraberinde çevre sorunlarını da getirmiştir. Çevre sorunları, doğanın kendini yenileyebilme özelliğinin üstüne çıkılmasıyla beraber gündeme gelmeye başlamıştır (Özata Yücel & Özkan, 2014, s. 29).

¹ Bu Çalışma, Prof. Dr. Ali GÜL danışmanlığında Nayfer ŞAHİN tarafından hazırlanan ve Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü'nde tamamlanan "Ortaokul Öğrencilerinin Çevre Okuryazarlığının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" isimli tezden üretilmiştir.

² Şehit Meriç Alemdar Ortaokulu, Fen Bilimleri Öğretmeni, nayfersahin40@gmail.com

³ Prof. Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Biyoloji Eğitimi AD, aligul@gazi.edu.tr

KAYNAKLAR

- Akdur, R. (2005). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de çevre koruma politikaları “Türkiye’nin Avrupa Birliğine Uyumu”* <http://www.recepakdur.com>, Erişim tarihi: 23.11.2019.
- Akıllı, M. & Genç, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlığının alt boyutlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 5(2), 81-97.
- Artun, H. & Özsevegç, H. (2015). Ortaokul öğrencilerinin çevre eğitimine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal Of Education Faculty)*, (XII) I, 27-48.
- Aslan, O., Uluçınar Sağır, Ş., & Cansaran, A. (2008). Çevre tutum ölçeği uyarlanması ve ilköğretim öğrencilerinin çevre tutumlarının belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 283 -295.
- Atasoy, E. (2005). *Çevre için eğitim: İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir çalışma*. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Atasoy, E. & Ertürk, H. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevresel bilgisi üzerine bir alan araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 105-122.
- Aydın, F. & Çepni, O. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının bazı değişkenler yönünden incelenmesi (Karabük ili örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 189-207.
- Barney, E. C., Mintzes, J. J., & Yen, C. (2005). Assessing knowledge, attitudes, and behavior toward charismatic Megafuna: The case of dolphins. *The Journal of Environmental Education*, 36(2), 41-55.
- Bergman, B. G. (2015). Assessing impacts of locally designed environmental education projects on students’ environmental attitudes, awareness, and intention to act. *Environmental Education Research*, 22(4) 480-503.
- Bildik, G. (2013). *İlköğretim 7. sınıfta verilen çevre konusunun öğrencilerin çevresel tutumu ve çevre bilgisi üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bilim, İ. (2012). *Sürdürülebilir çevre açısından eğitim fakültesi öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Birdişi, F. (2014). Çevreye metaekolojik yaklaşım ve doğada karşılıklı dayanışma ilkesi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9(1), 25-46.
- Bursal, M. (2017). *SPSS ile temel veri analizleri*. Ankara: Anı.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.
- Çayır, Ş. (2016). *Üstün yetenekli öğrencilerle akranlarının çevreye yönelik tutumlarının ve çevre sorunlarına çözüm önerilerinin karşılaştırmalı incelemeleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Demirtaş, F. (2018). *8. sınıf öğrencilerinin ekolojik ayak izleriyle sürdürülebilir çevre tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman.
- Devlet Planlama Teşkilatı. DPT. (1973). Üçüncü beş yıllık kalkınma planı (1973-1977). Ankara. <http://www.sbb.gov.tr/wp-.pdf> Erişim tarihi: 02.12. 2019.
- Devlet Planlama Teşkilatı. DPT. (1996). Yedinci beş yıllık kalkınma planı (1996-2000). Ankara. <http://www.sbb.gov.tr.pdf> <http://www.sbb.gov.tr/wp-.pdf> Erişim tarihi: 03.12.2019.
- Disinger, J. F., & Roth, C. E. (1992). *Environmental literacy*. Columbus, Ohio: ERIC/SMEAC Information Reference Center. ED 351201 Erişim tarihi: 17.11.2019.

- Doğan, M. (1997). *Ulusal çevre eylem planı: Eğitim ve katılım*. <https://www.academia.edu> Erişim tarihi: 12.11.2019.
- Emrealp, S. (2005). *Türkiye yerel gündem 21 programı yerel gündem 21 uygulamalarına yönelik kolaylaştırıcı bilgiler elkitabı*. İstanbul: Birmat.
- Erdoğan, M. (2009). *5. sınıf öğrencilerinin çevre okuryazarlığı ve bu öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranışlarını etkileyen bazı faktörler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır?, *Çevre ve İnsan dergisi*, 65(66), 2006/25 Ankara.
- Erten, S. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 91-100.
- Gök, E. (2012). *İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevresel tutumları üzerine alan araştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Gökçe, N., Kaya E., Aktay, S. & Özden, M. (2007). İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları. *Elementary Education Online*, 6(3), 452-468.
- Güler, E. (2013). *İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin çevre okuryazarlığı düzeylerinin belirlenmesi ve öğrencilerin okuryazarlığı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gülsevinçler, D. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Karatekin, K. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaypak, Ş. (2011). Küreselleşme sürecinde sürdürülebilir bir kalkınma için sürdürülebilir bir çevre. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), 19-33.
- Khan, A. M. & Ghouri, A. (2011). Environmental pollution: Its effects on life and its remedies. *Journal of Arts, Science and Commerce*, II(2), 276 -285.
- Kışoğlu, M. (2009). *Öğrenci merkezli öğretimin öğretmen adaylarının çevre okuryazarlığı düzeyine etkisinin araştırılması*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Koçak, S. (2005). *Çevre sorunları ve ulusal yazılı basın*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. .
- Mcbeth, B., Hungerford , Harold., Marcinkowski, T., Volk, T., & Meyers, R. (2008). *National environmental literacy assessment project: Year 1, national baseline study of middle grades students final research report*. Florida Institute of Technology, Melbourne, USA.
- Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2018-2019. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2018_2019.pdf Erişim tarihi: 03.01.2020.
- Navruz, C. (2016). *Kırsal kesimde ortaokul öğrencilerinin çevresel tutumlarının incelenmesi (Erzincan-Çayırlı ilçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Orr, D. W. (1990). Environmental education and ecological literacy. *The Education Digest*, 55(9), 49-53.
- Özata Yücel, E. & Özkan. M. (2014). Ortaokul öğrencilerine yönelik çevresel tutum ölçeği geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 27-48.
- Roth, C. E. (1992). *Environmental literacy: Its roots, evolution and directions in the 1990s*. Columbus: The Ohio State University.
- Şahin, M. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Aksaray.

- Şama, E. (2003). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 99-110..
- Teyfur, E. (2008). İlköğretim öğrencilerinin akademik başarılarının ve çevre kulübü çalışmalarının çevreye yönelik tutumlarına olan etkisi (İzmir örneği). *Ege Eğitim Dergisi*, (8)2, 131-149.
- Tikka, P. M., Kuitenen, M., T. & Tyns, S. M. (2000). Effects of edcational background on student's attitudes, activity levels and knowledge concerninig the environment. *Journal of Environmental Education*, 31(3), 12-19.
- Timur, S. (2011). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uzun, N. (2007). *Ortaöğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilgi ve tutumları üzerine bir çalışma*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ünal, S. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevreyle ilgili tutumları nın incelenmesi, Dikilitaş örneği*. Yüksek Liasns Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Varışlı, T. (2009). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin çevre okuryazarlığının değerlendirilmesinde sosyo-demografik değişkenlerin rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Oratdoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Wang, T. H. (2014). Implementation of web-based argumentation in facilitating elementary school students to learn environmental issues. *Journal of Computer Assisted Learning*, 30, 479-496.